

זיקה לנכסים, שאינה מחזיקה בהם ואינה אחראית לשמירתם, וכל חיובה הוא תמורת דמי הביטוח בהסכמת המבטח, ואין זה דבר הגורם לממון ולא אבידת חברת הביטוח. ומה שהחברה מפסידה אין זה אבידת נכס או רכוש, אלא הפסד בעסקה, שאין בה דין השבת אבידה. וגם דין מניעת הפסד רכוש מדין וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו אין כאן, לפי שדין זה נאמר בדין השבת אבידה שצריך להשיב רכושו של אדם ולשמרו מנזק, ועסקה אינה בכלל הפסד רכוש ואין בה מצוות השבת אבידה, וצ"ע כפי שכתב הרע"א שאף על פי כן יש דין של מניעת הפסד מחבירו.

ההקדש, או שיכולים להשתמש בתשלום הביטוח כרכוש בית הכנסת, לפי שהתשלום הוא תמורת דמי הביטוח ששילמו הגבאים ולא תשלומי נזק על גניבת ההקדש.

לאור הדברים, אין לדמות משכון ביד נכרי שצריך להחזירו לישראל או משכון של נכרי ביד ישראל שצריך להחזירו כגורם לממון, לפי שמשכון גם אם ממנו של נכרי הוא, כשהוא מוחזק ביד ישראל גורם הוא לממון, ויש לישראל המחזיק בו זיקה אליו כבעלים לדין השעבוד, ויש להחשיבו כבעלים להשבת אבידה, אולם חברת הביטוח גם אם התחייבה לשלם על חפצי המבטח אין לה כל

סימן פז

חוקרים פרטיים

ברור ש'האזנת סתר' אין לה גדר של עדות גמורה, ובדיני נפשות ודאי שלא תוכל להועיל, השאלה האם יכולה היא לשמש כראיה, כהוכחה, ולכל הפחות כסימנים באבידה. כמו שלכאורה מצאנו שניתן לזהות דבר בסימניו, ואפשר להתיר על ידו אשה מעגינותה. ואכן הלכה למעשה אנו סומכים על זיהוי התמונות כהוכחה, והראיה לכך מאימות חתימות העדים, שע"י זיהוי כת"י מקיימים את השטר ומוציאים ממון. אמנם בעגונה אלו רק סימנים בינוניים שלא תמיד מוכיחים, אבל וודאי הדבר נחשב כהוכחה.

בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית החדשה, נוספו הוכחות וראיות בבתי הדין אשר לא שערם אבותינו, אם בשנים קדמוניות הראיות והוכחות היו בעדות ישירה של עד שראה או ידע, כיום אפשר להקליט את הנשמע ולצלם או להסריט את הנראה ולהביא את ההוכחות לבית הדין כראיה. חוקרים שמקצועם לחפש ולברר את האמת נעזרים רבות בהאזנות סתר או במצלמה נסתרת שמגלים בה את הנסתרות, ומביאים את הקלטות כראיה לבית הדין.

שאלות רבות מתעוררות בעדותם וראיותיהם של החוקרים הפרטיים:

האם יש בהקלטה או צילום הוכחה לאמת, או שיש לחשוש לזיופים וטעויות.

האם החוקר המשתכר מהבאת עדותו לבית הדין יכול לשמש כעד, או שהוא נוגע בדבר ואינו יכול להעיד כשמשכר בעדותו.

האם מותר על פי ההלכה ועל פי החוק לבצע האזנות סתר, או לצלם אדם כנגד רצונו, ואם אסור הדבר, האם עד שעבר על החוק או ההלכה יכול להביא את ממצאיו אלו לבית הדין כראיה.

א. אם הקלטת קול יכולה לשמש כעדות

השאלה אם גם שמיעת קול כמוה כתמונה וכמוה כזיהוי, בקצות החושן (סי' פא, יג) ובנתיבות (שם סק"ז), נחלקו בדבר. החתם סופר חו"מ סי' ב מביא שהרמב"ן סובר שאינו דומה, והראיה מעשיו ויעקב, שיעקב חשש "אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע" (בראשית כז, יב), ושאל הרמב"ן למה יעקב רק דאג מזה שאולי ימשש אותו אביו, ומדוע לא דאג מכך שאולי אביו יזהה את קולו, ובפרט ש'הקול קול יעקב'. אלא מסביר הרמב"ן

הרי שכר טרחה זכותו לקחת. לכן, היום אנחנו מקבלים את האזנת הסתר גם מתוך ידיעה שהחוקר שהביא את האזנת הסתר מקבל שכר על כך. החוקרים הפרטיים יודעים את החוק ומכירים את ההלכה ומודיעים מראש שהם מקבלים שכר על שעות העבודה, על שעות הבילוש, אבל לא שכר תמורת התוצאה והעדויות. אולם חוקר פרטי שחזר בתשובה, סיפר לי שאמת נכון הדבר שהחוקרים הפרטיים מודעים להלכה זו, וכאשר הם באים לבית הדין ונשאלים לפי מה הם מקבלים שכר, הם ממציאים קבלות על השכר שהם גובים לפי שעות העבודה, ולפי הזמן שמשקיעים למצוא את הדבר, אבל בדרך כלל הם מקבלים לכל הפחות פרמיה על פי התוצאות. ומחוץ לזה וודאי שרוצים תמיד מצד המוניטין שלהם למצוא דווקא את מה שהם מעוניינים בו לפי דרישת מזמין החקירה, ולכן על הרוב הם נוגעים בעדות, ומכשילים את הרבנים במתן עדות שאיננה אובייקטיבית.

בכדי לברר שאלות אלה במסגרת המצומצמת של הדין, נביא את הפסיקה האחרונה בנידון ודרכה נברר את שאר השאלות.

ג. פסק בי"ד הרבני והעליון בענין קבילות עדות חוקרים פרטיים

מעשה שהיה בבית הדין האזורי בנתניה, בעל הגיש תביעה לגירושין נגד אשתו, לביסוס העילה לגירושין הציג הבעל תמונות בהן נראית אשתו בוגדת עם זר, בעקבות הצגת התמונות פסק בית הדין שעל האישה להתגרש משום שנאסרה לבעלה.

בא כח האשה טען שאין לקבל את התמונות כראיה בבית הדין, כיון שנעשו שלא כחוק, לפי שבחוק הגנת הפרטיות נאמר (סעיף 32 לחוק) "חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות יהיה פסול לשמש כראיה בבית המשפט ללא הסכמת הנפגע". ובית הדין לא קיבל את הטענה, בעיקר מטעם שהחוק עצמו מתיר לפגוע בפרטיות כאשר יש בדבר חובה חוקית מוסרית או חברתית, וכיון שלבעל אסור לחיות עם אשה זו ועליו חובת ההוכחה, יש כאן ענין אישי כשר של הפוגע.

שאוילי לשני האחים היה קול דומה מאד ולא ניתן לעמוד על כך. ובפרט הוא מוסיף להסביר, שיש אנשים היכולים לחקות אדם אחר בקולם (בזמננו מדובר במעשים שבכל יום, והדבר הפך למקצוע), ולכן לא ראה יעקב בכך בעיה. ומכאן אומר החתם סופר שהקלטה היא דבר שאפשר לחקות אותה, ואי אפשר לדון על פיה, והלכה למעשה החת"ס אינו רואה את הדבר כעדות או כראיה ברורה. אולם בית הדין ודאי שיכול להיעזר בזה במסגרת מאמציו לחקר האמת, להוכיח את האמת ולדחוק יותר את מגידי האמת, אבל אין לראות בזה ראיה ברורה. והנה כיום שקיים מושג של "פוטור-מונטאז'", שעל ידו אפשר בקלות יחסית ליצור אשליה של תמונה אמינה, אפשר שגם תמונה אין בה משום הוכחה.

ב. אם כשרה עדות החוקרים כיוון שנוגעים בדבר

שאלה נוספת יש בנידון, חוקרים פרטיים מגיעים לבתי המשפט, בדרך כלל על סמך 'האזנות סתר', או הסרטות של מצבים מסוימים, באים לבית הדין ומביאים את זה כהוכחה לגבי נידונים, מלבד השאלה אם יש בזה הוכחה, יש בעיה משנית בנושא, החוקרים הפרטיים תפקידם להאזין או לצלם בסתר ולבלוש תוך כניסה לתחום הפרט, והם מביאים את ממצאי חקירתם לבית המשפט, דברים אלו אסורים על פי החוק משום פגיעה בזכויות הפרט, ואינם קבילים חוקית כראיה בבית משפט, השאלה היא אם גם על בית הדין חלה חובה זו שלא לקבל האזנת סתר כראיה.

מלבד זאת, החוקרים הפרטיים בדרך כלל מקבלים את שכרם תמורת הבאת העדות לבית המשפט, ויש כלל שכל מי שנוטל שכר להעיד פסול לעדות. אמנם שם מדובר שנותן שכר להעיד כשהשכר עבור המצוה של הגדת העדות, שבה נאמרה ההלכה שכל אדם חייב למסור עדות ואם לא יגיד ונשא עוונו, ואת המצוה חייב לעשות בחינם. ובזה פוסק הרמ"א בסי' לד ס"ח ש"הנוטל שכר להעיד פסול לעדות". אבל אם העד לא מקבל שכר עבור הגדת העדות, אלא על הטרחה למצוא את העדות, ללכת ולראות מה קורה, וזהו תפקידו,

הרבני, ונפסק שבענין סדרים המחייבים את השיפוט, חל כלל זה על כל ערכאות המשפט, כולל בתי הדין הרבניים.

בדרך כלל התערבות בתי המשפט בנהלי בתי הדין ופסיקותיהם קשה בעינינו, אולם בנושא זה שמחתי על הפסיקה המחייבת את בתי הדין שלא לקבל האזנות סתר ומצלמות נסתרות כהוכחה, וזאת בעיקר כדי לחסוך מבתי הדין את הופעתם של החוקרים פרטיים והבעיות שנוצרות על ידם. זכו בתי הדין ומלאכתם נעשתה על ידי אחרים. נכון היה שרבנים עצמם יאסרו את הראיות הפוגעות בפרט, משום שהאזנות סתר וצילום אדם בניגוד לרצונו וכל פגיעה בפרטיות אסורות לא רק על פי החוק, אלא על פי ההלכה, ההלכה אוסרת כל פגיעה בזולת ואפי' היזק ראייה אסור, וידוע חרם דרבינו גרשום שלא לקרוא מכתב של חבירו שלא מדעתו, וכל פגיעה בפרטיות אסורה משום "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), ו"לא תלך רכיל בעמך" (שם שם טז), משום לשון הרע ו"הולך רכיל מגלה סוד" (משלי יא, יג). ועל מנת למנוע איסורים חמורים אלה, ובכדי שלא יהא חוטא נשכר, נכון לאסור על החוקרים חקירה באמצעים אלו ולמנוע מהם להגיש לבתי הדין כראיה חומר שהושג על ידם באורח פסול.

ד. יש להשתדל למנוע מחוקרים פרטיים להופיע בבתי דין

מלבד זאת, עדות של חוקרים פרטיים בבית הדין לרוב היא עדות שאין לקבלה משום שהם נוגעים בדבר שמקבלים שכר עבור עדותם, כמבואר ברמ"א סי' לד סי"ח ש"הנוטל שכר להעיד פסול לעדות", ואמנם הוסיף שם שהדברים אמורים במקבל שכר כדי להעיד לאחר שיודע העדות, והשכר הוא על הגדת העדות. נטילת שכר להעיד אסורה, משום שעד שיודע דבר חייב להעיד ואם לא הגיד ונשא עונו, והחויב להעיד בחינם, ואם נוטל שכר על חובתו קנסו שלא לקבל עדותו. אבל מבאר הרמ"א שם שאם טורח כדי לדעת את האמת יכול לקבל שכר על טרחתו, והחוקרים הפרטיים יודעים הלכה זו וטוענים בדרך כלל ששכרם משולם כשכר טרחה, לפי שעות עבודה כחוקרים

על פסק הדין ערערה האשה לבית דין הגדול, ובית הדין בראשותו של נשיא בית הדין הגדול הרב עמאר, ובהשתתפות הרב דיכובסקי והרב בר שלום שליט"א דחה את הערעור, בעיקר בטענה שלמרות האיסור מאפשר החוק לקבל ראיות שפוגעות בפרט כשלפוגע יש חובה חוקית או מוסרית, והבעל שצריך לברר אם אשתו אסורה לו יש לו חובה חוקית, וכמו כן הפגיעה נעשתה כענין אישי כשר, למנוע ממנו איסור תורה לחיות עם אשה שאסורה לו.

בא כח האשה לא קיבל את פסק הדין של בית הדין העליון ופנה לבג"צ כנגד פסיקת בתי הדין הרבני והעליון. הבג"צ בראשותו של נשיא בית המשפט העליון מר אהרון ברק פסק שאין לקבל עדות שנגבתה תוך פגיעה בחופש הפרט, קיבל את ערעורה של המשיבה ופסק שבית הדין האזורי אסור לו על פי החוק לקבל את התמונות שנעשו שלא כחוק, משום כך ביטלו את פסק הדין שהתבסס על התמונות, וחייבו לדון מחדש ולבטל את חיוב האשה להתגרש על סמך הראיה האסורה.

לכאורה יש כאן הוראה הנוגדת את ההלכה ואינה מעשית, שהרי בדיעבד כשבית הדין קיבל את התמונות ונוכח שהאישה אסורה על בעלה, כיצד יוכל הבג"צ לפסוק שאינה חייבת להתגרש, וכי יש כח ביד הבג"צ לשנות את המציאות ולהתיר אשה האסורה לבעלה. יש לציין שנשיא בית המשפט העליון הבין היטב שהוראת הבג"צ לא תתיר אשה שאסורה לבעלה, והדגיש בסוף הנימוקים, שאין לקבל את הראיות משום שבנידון האמור גם מבלי לקבל את הראיות האסורות היה מקום לבית הדין לאסור האשה על בעלה במעשה כיעור וכדומה, כפי שכתבו בתי הדין, ופנה לבית הדין ש"עליו לבחון קיומן של ראיות קבילות על המשפט העיקרי מבלי להזקק לקבל את הראיות", כלומר שפסק הדין אומר שאמנם האשה אסורה לבעלה וזו המציאות שאין להתעלם ממנה, אבל עקרונית יש להחזיר את הדיון מחדש, כהוראה מחייבת שלא לקבל הוכחות וראיות האסורות על פי החוק. במהלך הדיון התעוררה גם השאלה, אם סעיף 32 שבחוק האוסר על בית המשפט לקבל כראיה חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות, חל גם על בית הדין

ההלכה, בהעברת סודות מקצוע או רשימת קונים יש איסור גזל גמור, ואילו בבדיקת מועמדים, ובעיקר ביחסי ציבור ובחקירות פוליטיות, יש איסור לשון הרע ורכילות, וככלל, כל עיסוקו בלשון הרע רכילות וגילוי סודות, והולך רכיל מגלה סוד. מסרתי בידו את ספרי החפץ חיים על חומרת איסורים אלה, ופרש מהעסק.

כאמור עצם הפסיקה שלא להזדקק ולא לקבל ראיות שנעשו תוך פגיעה בפרטיות אסורה, טובה ורצויה. ברצוני להתמקד בפסיקת בית דין הרבני העליון שקיבל את התמונות כראיה ובפסיקת בית המשפט העליון שאסר אותם, בנושא זה נראה שיסוד המחלוקת היא שאלה שיש בה הברל יסודי שמקורו בהשקפת עולם, במושגים העקרוניים של חופש הפרט, ובמושג הנישואין.

ה. המחלוקת בין בתי הדין הרבני והבג"צ בענין

חבר בית הדין הרבני הגדול הרב דיכובסקי שליט"א, טען שבעל המצלם את אשתו בניגוד לרצונה אינו פוגע בפרטיות, משום שחוק הפרטיות אינו מתאים בין בני זוג, שאיש ואשה נשואים הוגדרו כגוף אחד, ואשתו כגופו, ולא רק בענייני ממון אמור דין השיתוף, אלא בכל שטחי החיים. ההסכם שנזכר בלשון התנאים "שלא יעלימו זה מזה" אמור לא רק בממונות, האיש והאשה ממתיקים סוד זה עם זה, ואינם יכולים להעלים זה מזו, וזכותו של הבעל לדעת את סודותיה של אשתו כגופו, משום שעם הנישואים יש להם פרטיות משותפת כגוף אחד.

נשיא בית המשפט העליון התייחס לטיעון וחלק על קביעה זו, ולדעתו גם בזוג נשוי לכל אחד מהצדדים פרטיות משלו, וגם בעל אסור לו לפגוע בפרטיותה של אשתו. באשר לטענה שהבעל מחובתו לדעת את נאמנותה ומכח זה זכותו לפגוע בפרטיותה, מעמיד הנשיא ברק את שאלת הפגיעה בפרט לעומת זכות הבעל לברוק את הנאמנות, וקובע שחופש הפרט הוא חוק יסודי וזכות חשובה ביותר, ויש בכח זכות הפרט לדחות את זכות הבעל לדעת את מצבו. הנשיא גם שוקל

מבלי קשר לעדות ולא על פי התוצאות הנדרשות, אולם כיוון שהתשלום נעשה לפי דרישת המבקש המעוניין בתוצאה חיובית של החקירה, על פי רוב הסכום מופרז. וכאמור, העיד בפני חוקר פרטי שבדרך כלל התשלום הוא גם על פי התוצאות המבוקשות, ורק בפני בית הדין מצהירים החוקרים על תשלום לפי שעות העבודה, וכך הם מכשילים את בתי הדין בעדות שאיננה ראויה.

והיה חוקר פרטי שהיה לפני כן חוקר במשטרה וכשיצא לגמלאות עסק כחוקר פרטי מצליח, וחזר בתשובה והחל מדקדק במצוות, ובא אלי בשאלת חכם, האם יוכל כשומר מצוות לעסוק במקצועו, מראש הודיע לי שפרש מחקירת זוגות נשואים ואינו מופיע יותר בבתי הדין בתיקי גירושין, משום שהחליט להתרחק מהכיעור והדומה לו, הוא סיפר לי שחוקרים פרטיים לא רק שעוסקים בכיעור כדי להוכיח ולתעד אותו, אלא עורכי הדין מציעים לבעל למצוא דרכים להכשיל את האשה בכדי שתהא אסורה עליו, ותהא לו עילה לגירושין, ויש חוקרים, שגורמים את המכשול דרך התקשרות באינטרנט וכדומה.

הבהרתי לשואל שהמקצוע אסור משום "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד), ולא רק משום הרחק מן הכיעור והדומה לו, לפי שאם יהודי רואה חברו שטובע בים או מאבד ממונו מצוה להשיב אבידתו ולעצור בעד פגיעתו, ובודאי שמצוה היא למנוע ממנו לעשות עבירה בטרם שתיעשה, משום "לפני עור לא תתן מכשול", ואם חוקר עומד ומתבונן שיהודי עובר עבירה מחובתו למנוע אותה ממנו ולנסות להצילו, וכיצד עומד החוקר מנגד בשעה שהוא רואה את חברו ניצב בפני מכשול (ובמקום למנוע, מצלם ומתעד את העבירה).

החוקר הנ"ל חשב שיכול כיהודי שומר מצוות להמשיך בעיסוקו ובלבד שלא יעסוק בחקירה בענייני אישות, שאלתי אותו כמה עיסוקו מלבד הנושאים של בתי הדין, והשיב שעיסוקו בחקירות מסחריות, בריגול תעשייתי, בהעברת מידע על קליינטורה, ובירור על מועמדים למשרות בכירות ומועמדים לבחירות לפני הפריימריס ועוד. הבהרתי לחוקר שכל עיסוקו הוא באיסורים חמורים על פי

הראשון, מגדיר הרמח"ל תחילה מה הם חיים, מה היסוד ולשם מה חי האדם בעולם. כדאי להתבונן בנוסח הפתיחה וז"ל: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו", יסוד היסודות הוא לא זכותו של האדם לחירותו, אלא חובתו וכבודו של האדם. בין הייעודים והתפקידים החשובים ביותר לאדם, נמצאים הנישואין ושלמותם, ועל כן זכותו וחובתו לשמור על ערכם, גם כשאינם תואמים את חופש הפרט, בפרט של אשתו כגופו, שהנישואין הופכים אותם לבשר אחד שיש בדבר לבטל את הפרטיות האישית. חובתה של האשה לדאוג לנישואין כשרים עדיפה על זכות האשה לחירות, לפי שחירותה היא שתהא מסורה ונאמנה לבעלה שהרי כאשתו כגופו. לפי השקפת עולם זו, ברור שיש להעדיף את חובת הזוג לנישואים כשרים ואמינים על זכות האישה לשמור על פרטיותה גם כשהיא פוגעת בשותפות המחייבת.

את חומרת הפגיעה בפרטיות בנושא זה, אל מול זכויות הבעל לדעת את מעמדו, ופוסק שאסור לו לבעל לפגוע בפרטיות האשה, גם כדי לדעת את מצבו ההלכתי.

בתחילת הנימוקים לפסיקה כותב הנשיא ברק מעין הקדמה על חשיבותו של חוק כבוד האדם וחירותו, שמשום כך נקבע כחוק יסודי, וכותב שחופש הפרט הוא החשוב ביותר בחירותו של האדם, כאבן פינה לכבודו וזכויותיו. דומני שמבחינת השקפת העולם הדתית, כבוד האדם וחירותו הוא ערך חשוב שיש לשמור עליו, אבל איננו היסוד. אמת, אם החיים עצמם הם העיקר, יסודם בכבוד האדם וחירותו, אולם בהשקפת עולמנו, לא החיים עצמם עולמו של האדם, אלא ייעודו ותפקידו. אישיותו של האדם אינה בחירותו, אלא באחריותו. חובותיו של האדם כלפי בוראו וכלפי התורה חשובים יותר מזכויותיו וחירותו.

בספר "מסילת ישרים" מבאר הרמח"ל את תפקידו של האדם ושלמות עבודתו. בפרק